

Volume 21, Issue 2

December 2023

ISSN 1731-8297, e-ISSN 6969-9696
<http://czasopisma.uni.opole.pl/index.php/osap>

ORIGINAL ARTICLE
received 2023-07-13
accepted 2023-08-18

Wprowadzenie do problematyki szpiegostwa we francuskim kodeksie karnym

Introduction to the issue of espionage in the French Penal Code

MICHAŁ MARIAŃSKI

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ORCID: 0000-0001-6212-914X, michal.marianski@uwm.edu.pl

Citation: Mariański, Michał. 2023. Wprowadzenie do problematyki szpiegostwa we francuskim kodeksie karnym. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 21(2): 197–209.
DOI: 10.25167/osap.5164.

Abstract: The subject of the analysis in this article are the legal regulations contained in the French Penal Code in the scope relating to the crime of espionage. As part of this study, which is only an initial stage and offers an impulse for further extended research in this matter, the author, apart from issues related to the crime of espionage, also presents the systematics and specificity of the French Penal Code that can significantly improve understanding of the nature of the analyzed regulations. The importance of conducting comparative research in this area also results from the geopolitical situation that occurred after the Russian Federation launched its invasion of Ukraine in 2022, which has significantly increased the scale of threats to the security of European countries. The description and characteristics of legal regulations regarding the crime of espionage in French law, together with the latest French-language literature on the subject, as an element of research on broadly understood state security, may be the first stage and an incentive to conduct further comparative research in this subject matter. This publication may also be an interesting auxiliary material for a broader assessment, as part of separate studies, of the state of Polish regulations in this area.

Keywords: French law, espionage, penal code

Abstrakt: Przedmiotem analizy w ramach niniejszego artykułu są regulacje prawne zawarte we francuskim kodeksie karnym w zakresie odnoszącym się do przestępstwa szpie-

gostwa. W ramach niniejszego opracowania, które stanowi jedynie wstępny etap i impuls dla dalszych, poszerzonych badań w tej materii, autor poza zagadnieniami dotyczącymi przestępstwa szpiegostwa przedstawia również systematykę i specyfikę francuskiego kodeksu karnego, co w sposób znaczny wpływa na lepsze zrozumienie charakteru analizowanych regulacji. Waga prowadzenia badań porównawczych w tym zakresie wynika również z sytuacji geopolitycznej, jaka nastąpiła po rozpoczęciu w 2022 roku przez Federację Rosyjską inwazji na Ukrainę, która znacznie zwiększyła skalę zagrożeń dla bezpieczeństwa państw europejskich. Opis i charakterystyka aktualnych regulacji prawnych w zakresie przestępstwa szpiegostwa we Francji, wraz z uwzględnieniem najnowszej francuskojęzycznej literatury przedmiotu, jako element badań nad szeroko rozumianym bezpieczeństwem państwa, mogą być pierwszym etapem i impulsem dla dalszych badań o charakterze porównawczym w tej materii. Niniejsza publikacja może stanowić również interesujący materiał pomocniczy dla szerszej oceny, w ramach odrębnych opracowań, stanu polskich regulacji w tym zakresie.

Słowa kluczowe: prawo francuskie, szpiegostwo, kodeks karny

1. Wprowadzenie

Francuski system prawny jest dość specyficznym systemem regulacji, naznaczonym przez oryginalny katalog źródeł prawa, w ramach którego na uwagę zasługuje bardzo istotna rola sądów w procesie tworzenia i stosowania prawa. Polski system prawny w przeszłości często wzorował się na prawie francuskim, zarówno w zakresie regulacji cywilistycznych i prawa rynku kapitałowego (Mariański 2020: 14), jak i w zakresie regulacji karnoprawnych, gdzie kodeks postępowania karnego z 1928 roku, wzorowany był na jego francuskim odpowiedniku z 1808 roku (Renault-Brahinsky 2023: 23).

Aktualnie obowiązujący we Francji tzw. nowy Kodeks karny (fr. *le nouveau code pénal*) został ustanowiony szeregiem ustaw z 22 lipca 1992, zastępując tym samym Kodeks karny z 1810 roku, którego zaczęto określać mianem starego Kodeksu karnego (Kolb, Leturmy 2022: 29). Ostatecznie w momencie pełnego wejścia w życie dnia 1 marca 1994 roku, nowy francuski Kodeks karny, uznawany był za nowoczesną kodyfikację zawierającą wiele pionierskich rozwiązań. Jednym z nich było wprowadzenie odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych oraz włączenie wielu regulacji istniejących do tej pory w ustawach szczególnych do jednego aktu prawnego i jednocześnie marginalizowanie znaczenia pozakodeksowych regulacji karnoprawnych (Rogacka-Rzewnicka 2004: 451).

Prace nad obecną wersją kodeksu karnego rozpoczęto już dekretem z 8 listopada 1974 roku, kiedy to nastąpiło powołanie komisji przez prezydenta Valéry'ego Giscarda d'Estaing, której skład został następnie doprecyzowany dekretem z dnia 25 lutego 1975 roku. Przewodniczącym tej komisji został Maurice Aysdalot, zastąpiony następnie przez Guya Chavanona, prokuratora generalnego

w Sądzie Kasacyjnym. Ostateczny projekt Księgi I (przepisy ogólne), mocno krytykowany przez prawników zajmujących się sprawami karnymi, został odrzucony 22 lutego 1980 roku. Następnie, w latach 80., przerobienia Kodeksu karnego podjął się Robert Badinter, były prawnik specjalizujący się w prawie karnym, który został wówczas ministrem sprawiedliwości. Sam Robert Badinter objął przewodnictwo w uprzednio powołanej w 1975 roku komisji, której skład jednak radykalnie zmodyfikowano. Projekt kodeksu był omawiany w parlamencie w latach 1989–1991. Głosowanie nad Księgą I odbyło się w 1991 roku, a wkrótce po niej pojawiły się Księgi II, III i IV. Nowy Kodeks karny jest więc rezultatem uchwalenia kilku ustaw ogłoszonych 22 lipca 1992 roku¹ i wszedł w życie 1 marca 1994 roku.

Choć nowy francuski Kodeks karny po zmianach z 1992 roku zachował dotychczasową nazwę, nie jest jednak modyfikacją ani nawet przeróbką Kodeksu karnego z 1810 roku, lecz oryginalnym dziełem zarówno w zakresie składu, jak i redakcji, ze zmienionym planem oraz nowymi zasadami. Wprowadzał on wiele, jak na ówczesne realia, nowych konstrukcji, w tym odpowiedzialność karną osób prawnych (oprócz Skarbu Państwa art. 121–22) oraz zaostrzał kary przewidziane za niemal wszystkie wykroczenia i przestępstwa. Warto również podkreślić, że w starym Kodeksie karnym prawie wszystkie przestępstwa były opatrzone karą minimalną i maksymalną, od której można było odstąpić przez system okoliczności obciążających i łagodzących. Powyższe nie ma już miejsca w Kodeksie karnym z 1992 r., który określa jedynie maksimum zagrożenia karnego, poniżej którego sędzia może swobodnie decydować (Renault-Brahinsky 2022: 75).

W ramach struktury i techniki legislacyjnej, nowy Kodeks karny zerwał ze strukturą charakterystyczną dla innych francuskich kodeksów, jak Kodeks cywilny, Kodeks postępowania cywilnego czy Kodeks postępowania karnego, w których numery artykułów następują w porządku rosnącym (art. 1, 2, 3 itd.). Kodeks karny z 1992 roku miał być w zamyśle jego autorów znacznie bardziej uporządkowany (Blanchard 2000: 351). Pozostawiono jednak dość skomplikowany strukturalny podział kolejno na księgi (fr. *livres*), następnie tytuły (fr. *titres*), rozdziały (fr. *chapitres*), sekcje (fr. *sections*), podsekcje (fr. *sous-sections*) oraz artykuły (Rogacka-Rzewnicka 2004: 456–457).

¹ Loi n° 92-683 du 22 juillet 1992 portant réforme des dispositions générales du code pénal; Loi n° 92-684 du 22 juillet 1992 portant réforme des dispositions du code pénal relatives à la répression des crimes et délits contre les personnes; Loi n° 92-685 du 22 juillet 1992 portant réforme des dispositions du code pénal relatives à la répression des crimes et délits contre les biens; Loi n° 92-686 du 22 juillet 1992 portant réforme des dispositions du code pénal relatives à la répression des crimes et délits contre la nation, l'État et la paix publique.

2. Struktura francuskiego kodeksu karnego

W ramach anonsowanej w poprzednim punkcie niniejszego artykułu próby uporządkowania struktury francuskiego Kodeksu karnego, zdecydowano, że pierwszy artykuł nie jest artykułem 1, ale artykułem 111-1. Oznacza to, że numeracja artykułów nawiązuje wprost do ich miejsca w strukturze ksiąg, rozdziałów, sekcji i podsekcji kodeksu, a nie do ich kolejności. Tak też art. 111-1 jest pierwszym artykułem pierwszego rozdziału pierwszego tytułu pierwszej książki, czytając od prawej do lewej strony. W konsekwencji po numeracji danego artykułu możemy w łatwy sposób określić jego umiejscowienie w Kodeksie.

Warto zaznaczyć, że w odniesieniu do szczegółowej struktury Kodeksu karnego we Francji – część legislacyjna kodeksu (fr. *partie législative*) uzupełniona jest tzw. częścią rozporządzeniową (fr. *partie réglementaire*)², która zawiera uszczegółowienie zawartych w części legislacyjnej artykułów przez dekrety francuskiego Najwyższego Sądu Administracyjnego (*Décrets en Conseil d'Etat*). W tym miejscu warto zaznaczyć, że autor celowo nie dokonuje dosłownego tłumaczenia nazw francuskich instytucji, wskazując często tylko ich oryginalne brzmienie. Powyższe mogłoby bowiem prowadzić do wielu nieporozumień, jak np. w przypadku dosłownego tłumaczenia wyrażenia *Conseil d'Etat* należałoby posłużyć się sformułowaniem Rada Stanu, co wprowadzałoby niepotrzebne problemy ze zrozumieniem roli tej instytucji w polskim porządku prawnym (Klimaszewska, Mariański, Warylewska, Zięty 2017: 42).

Wracając jednak do zasadniczej, legislacyjnej części Kodeksu karnego – podkreślenia wymaga, że obejmuje ona swoim zakresem artykuły od 111-1 do 727-3 i składa się z siedmiu zasadniczych ksiąg (fr. *livres*). Analogiczny podział na księgi, z tożsamą intytulacją, zawiera również część rozporządzeniowa kodeksu (Saenko 2015: 141–134).

Tak też Księga I obejmuje przepisy ogólne (fr. *dispositions générales*), a jej zakres rozpoczyna się od artykułu 111-1, a kończy na artykule 133-17. Księga II dotyczy zbrodni i wykroczeń przeciwko osobom (fr. *des crimes et délits contre les personnes*), tzn. przestępstw uregulowanych w artykułach od 211-1 do 227-33. Księga III to zbrodnie i wykroczenia przeciwko mieniu (fr. *Livre III: Des crimes et délits contre les biens*), których zakres obejmuje artykuły od 311-1 do 324-9. Natomiast księga IV, będąca szczególnym przedmiotem zainteresowania autora w ramach niniejszego opracowania, dotyczy zbrodni i wykroczeń przeciwko narodowi, państwu i pokojowi publicznemu (fr. *Livre IV: Des crimes et délits contre la nation, l'Etat et la paix publique*), tzn. przepisów zawartych w artykułach od 410-1 do 450-5. Warto zaznaczyć, że w ramach opisywanej

² Obejmująca artykuły od R131-1 do R722-7.

już reformy z 1992 roku dodano trzy księgi, a mianowicie księgę V dotyczącą innych przestępstw i występków (fr. *Livre V: Des autres crimes et délits*), księgę VI dotyczącą wykroczeń (fr. *Livre VI: Des contraventions*) oraz księgę VII odnoszącą się do dyspozycji mających zastosowania do terytoriów zamorskich (fr. *Livre VII : Dispositions relatives à l'Outre-Mer*).

Właśnie w ramach wspomnianej już Księgi IV, wyodrębniono Tytuł I pt. Naruszenia podstawowych interesów narodu (fr. *Titre Ier: Des atteintes aux intérêts fondamentaux de la nation*), który swoim zakresem obejmuje artykuły od 410-1 do 414-9. W ramach ww. tytułu wydzielono dodatkowo cztery rozdziały – Rozdział I: Zdrada i szpiegostwo (fr. *Chapitre Ier: De la trahison et de l'espionnage* – art. 411-1 do 411-11); Rozdział II: Inne naruszenia instytucji Republiki lub integralności terytorialnej (fr. *Chapitre II: Des autres atteintes aux institutions de la République ou à l'intégrité du territoire national* – art. 412-1 do 412-8); Rozdział III: Inne przestępstwa przeciwko obronie narodowej (fr. *Chapitre III: Des autres atteintes à la défense nationale* – art. 413-1 do 413-14); Rozdział IV: Przepisy szczególne (fr. *Chapitre IV: Dispositions particulières* – art. 414-1 do 414-9).

Tym samym przedmiotem analizy niniejszego opracowania autor uczynił pierwszy rozdział tytułu pierwszego księgi czwartej – Zdrada i szpiegostwo (fr. *trahison et l'espionnage*), to znaczy artykuły od 411-1 do 411-11 francuskiego Kodeksu karnego.

W doktrynie francuskiej podkreśla się, że historycznie zwalczanie szpiegostwa we Francji stale odnosiło się do kwestii inwigilacji jednostek, w szczególności, ale nie tylko, w odniesieniu do cudzoziemców (Forcade 2012: 101). Z uwagi na ograniczone ramy niniejszego opracowania autor nie będzie jednak rozwijał w tym miejscu szerzej wątku historycznego, koncentrując się na aktualnym brzmieniu właściwych przepisów karnych. W konsekwencji analiza aktualnych regulacji karnoprawnych w tym zakresie może stanowić przyczynek do dyskusji, w ramach odrębnego opracowania, nad stanem polskich regulacji w omawianej materii, których analiza była już przedmiotem wielu opracowań (Chlebowicz 2011: 177). Niniejszy artykuł może stanowić również jedną z podstaw do szerszego porównawczego aspektu analizy w omawianej kwestii.

3. Zdrada i szpiegostwo – przepisy ogólne oraz Sekcja 1 i Sekcja 2

Jak już wspomniano, Tytuł I księgi IV francuskiego Kodeksu karnego, za-tytułowany „Naruszenia podstawowych interesów narodu” (fr. *Titre Ier: Des atteintes aux intérêts fondamentaux de la nation*), zawiera Rozdział I pt. „Zdrada i szpiegostwo”, który rozpoczyna się od swoistej części ogólnej zawartej w art. 410-1.

Artykuł ten stanowi, że podstawowe interesy narodu obejmują swoim zakresem w ramach niniejszego tytułu jego niepodległość, integralność jego terytorium, jego bezpieczeństwo, republikański kształt jego instytucji, środki jego obrony i jego dyplomację, ochronę jego ludności we Francji i za granicą, równowagę jego środowiska naturalnego i jego otoczenia oraz istotne elementy jego potencjału naukowego i gospodarczego oraz jego dziedzictwa kulturowego³.

Następnie, rozpoczynając właściwą część Rozdziału I pt. „Zdrada i szpiegostwo” (fr. *De la trahison et de l'espionnage*), francuski ustawodawca zdecydował się dodatkowo na wyodrębnienie w jego ramach (tzn. w artykułach od 411-1 do 411-11) sześciu sekcji odpowiadających konkretnym typom przestępstw oraz jednego artykułu natury ogólnej.

Tak też art. 411-1, mający zastosowanie do wszystkich innych przestępstw wymienionych w tym rozdziale, stanowi, że czyny określone w artykułach od 411-2 do 411-11 uważane są za zdradę, gdy są popełniane przez Francuza lub żołnierza w służbie Francji, a za szpiegostwo, gdy są popełniane przez jakąkolwiek inną osobę⁴. Dodatkowo w doktrynie zaznacza się, że pojęcie zdrady, jako często dotyczące państwa lub instytucji, odwołuje się, poza przepisami karnymi w zakresie naruszenia podstawowych interesów Narodu, również do konstytucyjnej koncepcji zdrady stanu (Viennot, Desprez 2017: 115).

Następnie, w ramach Sekcji 1 przedmiotowego rozdziału, tzn. w artykułach 411-2 i 411-3, doprecyzowane są czyny związane z przekazaniem całości lub części terytorium kraju, sił zbrojnych lub wyposażenia obcemu mocarstwu (fr. *De la livraison de tout ou partie du territoire national, de forces armées ou de matériel à une puissance étrangère*). Pierwszy z przywoływanych wyżej przepisów, art. 411-2, stanowi, że czyn polegający na przekazaniu (oddaniu) obcemu mocarstwu, obcej organizacji lub organizacji znajdującej się pod zagraniczną kontrolą lub ich agentom bądź to wojsk przypisanych do francuskich sił zbrojnych, bądź całości lub części terytorium kraju podlega karze dożywotniego pozbawienia wolności i karze grzywny w wysokości 750 000 euro. Pierwsze dwa ustępy artykułu 132-23, odnoszące się do okresu, w którym nie jest możliwa korekta kary, w tym możliwość ubiegania się o przedterminowe zwolnienie lub warunkowe przedterminowe zwolnienie, mają zastosowanie

³ W oryginalnym brzmieniu art. 410-1, stanowi: *Les intérêts fondamentaux de la nation s'entendent au sens du présent titre de son indépendance, de l'intégrité de son territoire, de sa sécurité, de la forme républicaine de ses institutions, des moyens de sa défense et de sa diplomatie, de la sauvegarde de sa population en France et à l'étranger, de l'équilibre de son milieu naturel et de son environnement et des éléments essentiels de son potentiel scientifique et économique et de son patrimoine culturel.*

⁴ W oryginalnym brzmieniu art. 411-1 czytamy: *Les faits définis par les articles 411-2 à 411-11 constituent la trahison lorsqu'ils sont commis par un Français ou un militaire au service de la France et l'espionnage lorsqu'ils sont commis par toute autre personne.*

do przestępstwa przewidzianego w tym artykule⁵. Warto przy tym zaznaczyć, że art. 132-23⁶ stanowi, iż w przypadku kary pozbawienia wolności, której nie towarzyszy kara w zawieszeniu, której czas trwania jest równy lub dłuższy niż dziesięć lat, orzeczonej za przestępstwa szczególnie przewidziane w ustawie, skazany nie może korzystać z przepisów dotyczących zawieszenia lub wykonania kary w częściach (Kolb, Leturmy 2022: 102)⁷, zwolnienia od pracy, czasowych nieobecności, zwolnienia częściowego i zwolnienia warunkowego. Długość okresu, w którym nie jest możliwa korekta kary, w tym możliwość ubiegania się o przedterminowe zwolnienie lub warunkowe przedterminowe zwolnienie, wynosi połowę kary lub, w przypadku kary dożywocia, osiemnaście lat. Sąd może jednak, w drodze odrębnego postanowienia, albo wydłużyć te okresy do dwóch trzecich kary, a w przypadku kary dożywotniego pozbawienia wolności do dwudziestu dwóch lat, albo orzec o skróceniu tych okresów (Mayaud 2004: 710). Drugi z artykułów niniejszej sekcji, art. 411-3, którego aktualna treść została zmieniona ordonanssem z 2000 roku⁸, stanowi, że dostarczenie obcemu mocarstwu, przedsiębiorstwu lub zagranicznej organizacji bądź przedsiębiorstwu lub organizacji znajdującej się pod zagraniczną kontrolą lub ich agentom materiałów, konstrukcji, wyposażenia, instalacji, urządzeń przeznaczonych na potrzeby obrony narodowej podlega karze 30 lat pozbawienia wolności i karze grzywny w wysokości 450 000 euro⁹.

Następnie, w ramach Sekcji II, francuski ustawodawca wyodrębnił art. 411-4, który dotyczy kontaktów (działań wywiadowczych) z obcym mocarstwem. Artykuł ten stanowi, że utrzymywanie kontaktów wywiadowczych z obcym mocarstwem, zagranicznym przedsiębiorstwem lub organizacją bądź przedsiębiorstwem lub organizacją będącym pod zagraniczną kontrolą lub z ich agentami, w celu podżegania do działań wojennych lub aktów agresji przeciwko Francji,

⁵ Oryginalne brzmienie art. 411-2: *Le fait de livrer à une puissance étrangère, à une organisation étrangère ou sous contrôle étranger ou à leurs agents soit des troupes appartenant aux forces armées françaises, soit tout ou partie du territoire national est puni de la détention criminelle à perpétuité et de 750 000 euros d'amende.*

Les deux premiers alinéas de l'article 132-23 relatif à la période de sûreté sont applicables au crime prévu par le présent article.

⁶ Który został zmieniony ustawą nr 2005-1549 z 12 grudnia 2005 roku (fr. *Loi n° 2005-1549 du 12 décembre 2005 relative au traitement de la récidive des infractions pénales*).

⁷ Określane w literaturze francuskojęzycznej mianem tzw. *fractionnement de la peine*.

⁸ *Ordonnance n° 2000-916 du 19 septembre 2000 portant adaptation de la valeur en euros de certains montants exprimés en francs dans les textes législatifs.*

⁹ W oryginalnym brzmieniu: *Le fait de livrer à une puissance étrangère, à une entreprise ou une organisation étrangère ou sous contrôle étranger ou à leurs agents des matériels, constructions, équipements, installations, appareils affectés à la défense nationale est puni de trente ans de détention criminelle et de 450 000 euros d'amende.*

podlega karze 30 lat pozbawienia wolności i karze grzywny w wysokości 450 000 euro. Te same kary stosuje się za udostępnienie obcemu mocarstwu, zagranicznemu przedsiębiorstwu lub organizacji bądź przedsiębiorstwu lub organizacji znajdującym się pod obcą kontrolą lub ich agentom środków do podjęcia działań wojennych lub do przeprowadzenia aktów agresji przeciwko Francji¹⁰. W tej samej sekcji, w ramach art. 411-5, doprecyzowano, że utrzymywanie kontaktów wywiadowczych z obcym mocarstwem, z zagraniczną firmą lub organizacją bądź firmą lub organizacją pod obcą kontrolą lub z ich agentami, w sytuacji, gdy może to zaszkodzić podstawowym interesom narodu, podlega karze 10 lat pozbawienia wolności i karze grzywny w wysokości 150 000 euro¹¹.

Zgodnie z komentarzem do francuskiego Kodeksu karnego, pomimo że w przedmiotowych regulacjach mowa jest o kontaktach wywiadowczych w liczbie mnogiej, to do popełnienia ww. przestępstwa wystarczy jeden czyn wypełniający znamiona przestępstwa opisane w ramach przedmiotowej regulacji (Mayaud 2004: 711).

4. Zdrada i szpiegostwo – regulacje zawarte w pozostałych sekcjach (od Sekcji 3 do Sekcji 6)

W ramach Sekcji 3, dotyczącej dostarczania informacji obcemu mocarstwu (fr. *De la livraison d'informations à une puissance étrangère*), francuski ustawodawca wyodrębnił trzy przestępstwa, zawarte kolejno w art. 411-6, 411-7 oraz 411-8. Pierwszy z przywoływanych wyżej artykułów, art. 411-6, stanowi, że czyn polegający na dostarczaniu lub udostępnianiu obcemu mocarstwu, zagranicznemu przedsiębiorstwu lub organizacji bądź przedsiębiorstwu lub organizacji znajdującemu się pod obcą kontrolą lub ich agentom informacji, procesów, przedmiotów, dokumentów, danych komputerowych lub plików, których wykorzystanie, ujawnienie lub zgromadzenie może zaszkodzić podstawowym interesom narodu, zagrożony jest karą 15 lat pozbawienia wolności i karą grzywny

¹⁰ W oryginalnym brzmieniu: *Le fait d'entretenir des intelligences avec une puissance étrangère, avec une entreprise ou organisation étrangère ou sous contrôle étranger ou avec leurs agents, en vue de susciter des hostilités ou des actes d'agression contre la France, est puni de trente ans de détention criminelle et de 450 000 euros d'amende.*

Est puni des mêmes peines le fait de fournir à une puissance étrangère, à une entreprise ou une organisation étrangère ou sous contrôle étranger ou à leurs agents les moyens d'entreprendre des hostilités ou d'accomplir des actes d'agression contre la France.

¹¹ W oryginalnym brzmieniu art. 411-5 stanowi, że: *Le fait d'entretenir des intelligences avec une puissance étrangère, avec une entreprise ou organisation étrangère ou sous contrôle étranger ou avec leurs agents, lorsqu'il est de nature à porter atteinte aux intérêts fondamentaux de la nation, est puni de dix ans d'emprisonnement et de 150 000 euros d'amende.*

w wysokości 225 000 euro¹². W tym zakresie, zgodnie z komentarzem do francuskiego Kodeksu karnego, ściśle tajny charakter przekazywanych informacji czy dokumentów nie jest konieczny do wypełnienia znamion analizowanego czynu zabronionego, gdyż Sąd będzie oceniać wagę przekazywanych informacji lub dokumentów na podstawie okoliczności danej sprawy, biorąc pod uwagę np. wysokość wynagrodzenia, charakter podjętych środków ostrożności czy ciągłość korzyści materialnych (Mayaud 2004: 714).

Następnie art. 411-7 wskazuje, że fakt gromadzenia lub kompletowania, w celu dostarczenia obcemu mocarstwu, zagranicznemu przedsiębiorstwu lub organizacji bądź przedsiębiorstwu lub organizacji znajdującym się pod zagraniczną kontrolą lub ich agentom, informacji, procesów, przedmiotów, dokumentów, danych komputerowych lub plików, których wykorzystanie, ujawnienie lub zgromadzenie może zaszkodzić podstawowym interesom narodu, podlega karze 10 lat pozbawienia wolności i karze grzywny w wysokości 150 000 euro¹³. Powyższe regulacje uzupełnia art. 411-8, który wskazuje, że czynność polegająca na wykonywaniu w imieniu obcego mocarstwa, zagranicznej firmy lub organizacji bądź firmy lub organizacji pod zagraniczną kontrolą lub w imieniu ich przedstawicieli działalności mającej na celu uzyskanie lub dostarczenie urządzeń, informacji, procesów, przedmiotów, dokumentów, danych komputerowych lub plików, których eksploatacja, ujawnienie lub zgromadzenie może zaszkodzić podstawowym interesom Narodu, podlega karze 10 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 150 000 euro¹⁴.

Kolejna sekcja, Sekcja 4, analizowanego rozdziału dotyczy przestępstwa sabotażu, który w art. 411-9 zdefiniowany został jako czyn polegający na niszczeniu, uszkodzaniu lub przywłaszczeniu jakiegokolwiek dokumentu, materiału, konstrukcji, wyposażenia, instalacji, urządzenia, urządzenia technicznego

¹² W oryginalnym brzmieniu: *Le fait de livrer ou de rendre accessibles à une puissance étrangère, à une entreprise ou organisation étrangère ou sous contrôle étranger ou à leurs agents des renseignements, procédés, objets, documents, données informatisées ou fichiers dont l'exploitation, la divulgation ou la réunion est de nature à porter atteinte aux intérêts fondamentaux de la nation est puni de quinze ans de détention criminelle et de 225 000 euros d'amende.*

¹³ W oryginalnym brzmieniu: *Le fait de recueillir ou de rassembler, en vue de les livrer à une puissance étrangère, à une entreprise ou organisation étrangère ou sous contrôle étranger ou à leurs agents, des renseignements, procédés, objets, documents, données informatisées ou fichiers dont l'exploitation, la divulgation ou la réunion est de nature à porter atteinte aux intérêts fondamentaux de la nation est puni de dix ans d'emprisonnement et de 150 000 euros d'amende.*

¹⁴ W oryginalnym brzmieniu: *Le fait d'exercer, pour le compte d'une puissance étrangère, d'une entreprise ou organisation étrangère ou sous contrôle étranger ou de leurs agents, une activité ayant pour but l'obtention ou la livraison de dispositifs, renseignements, procédés, objets, documents, données informatisées ou fichiers dont l'exploitation, la divulgation ou la réunion est de nature à porter atteinte aux intérêts fondamentaux de la nation est puni de dix ans d'emprisonnement et de 150 000 euros d'amende.*

lub zautomatyzowanego systemu przetwarzania informacji albo wprowadzenia do nich wad w sytuacji, gdy może to naruszyć podstawowe interesy narodu, podlega karze piętnastu lat pozbawienia wolności i karze grzywny w wysokości 225 000 euro. Ten sam czyn, popełniony w celu służenia interesom obcego mocarstwa, zagranicznej firmy lub organizacji bądź firmy lub organizacji pod obcą kontrolą, podlega karze pozbawienia wolności do lat 20 i grzywnie w wysokości 300 000 euro¹⁵.

Innym czynem zabronionym jest wyodrębniony w ramach Sekcji 5 artykuł 411-10, odnoszący się do dostarczania nieprawdziwych informacji. Artykuł ten stanowi bowiem, że za fakt dostarczenia w celu służenia interesom obcego mocarstwa, zagranicznego przedsiębiorstwa lub organizacji bądź przedsiębiorstwa lub organizacji znajdującej się pod obcą kontrolą, władzom cywilnym lub wojskowym Francji fałszywych informacji, które mogą wprowadzić je w błąd i spowodować naruszenie podstawowych interesów narodu, grozi 7 lat więzienia i grzywna w wysokości 100 000 euro¹⁶.

Ostatnim elementem Rozdziału I w ramach pierwszego tytułu Księgi IV francuskiego Kodeksu karnego, jest Sekcja 6 dotycząca prowokacji do przestępstw przewidzianych w tym rozdziale. Jedyne przepisy umieszczone w tej sekcji, tzn. art. 411-11, stanowi, że czyn polegający na bezpośrednim nawoływaniu poprzez obietnice, oferty, naciski, groźby lub napaść do popełnienia jednego z przestępstw przewidzianych w niniejszym rozdziale, w sytuacji, gdy prowokacja nie wywołuje skutku z powodu okoliczności niezależnych od sprawcy, podlega karze 7 lat pozbawienia wolności i karze grzywny w wysokości 100 000 euro¹⁷. Dodatkowo warto podkreślić, że zgodnie z treścią komentarza do francuskiego Kodeksu karnego, penalizacja prowokacji, tak jak przestępstwa, ma zastosowanie bez

¹⁵ Artykuł ten w oryginalnym brzmieniu stanowi: *Le fait de détruire, détériorer ou détourner tout document, matériel, construction, équipement, installation, appareil, dispositif technique ou système de traitement automatisé d'informations ou d'y apporter des maléfactions, lorsque ce fait est de nature à porter atteinte aux intérêts fondamentaux de la nation, est puni de quinze ans de détention criminelle et de 225 000 euros d'amende.*

Lorsqu'il est commis dans le but de servir les intérêts d'une puissance étrangère, d'une entreprise ou organisation étrangère ou sous contrôle étranger, le même fait est puni de vingt ans de détention criminelle et de 300 000 euros d'amende.

¹⁶ Art. 411-10 w oryginalnym brzmieniu: *Le fait de fournir, en vue de servir les intérêts d'une puissance étrangère, d'une entreprise ou organisation étrangère ou sous contrôle étranger, aux autorités civiles ou militaires de la France des informations fausses de nature à les induire en erreur et à porter atteinte aux intérêts fondamentaux de la nation est puni de sept ans d'emprisonnement et de 100 000 euros d'amende.*

¹⁷ Art. 411-11 w oryginalnym brzmieniu: *Le fait, par promesses, offres, pressions, menaces ou voies de fait, de provoquer directement à commettre l'un des crimes prévus au présent chapitre, lorsque la provocation n'est pas suivie d'effet en raison de circonstances indépendantes de la volonté de son auteur, est puni de sept ans d'emprisonnement et de 100 000 euros d'amende.*

względu na narodowość jej autora, nawet jeżeli nie wywoła żadnego skutku, pod warunkiem że działanie to jest celowe (Mayaud 2004: 716).

5. Podsumowanie

Jak już wspomniano, analiza regulacji prawnych w zakresie przestępstwa szpiegostwa w prawie francuskim, z uwagi na obecną sytuację geopolityczną, może być elementem szerszych badań w ramach szeroko rozumianego bezpieczeństwa państwa. Zagrożenia o charakterze prawnym, gospodarczym, społecznym czy militarnym stanowią wyzwanie dla polityki bezpieczeństwa państwa i powinny być analizowane również w aspekcie porównawczym. W tym zakresie kwestie związane z działaniami szpiegowskimi i wywiadowczymi na rzecz obcego mocarstwa mogą prowadzić do poważnych zakłóceń w funkcjonowaniu państwa, a nawet utraty suwerenności i integralności terytorialnej (Tomala, Prokop 2021: 40).

Opisane w ramach niniejszego opracowania francuskie regulacje karno-prawne mogą przeciwdziałać wielu zagrożeniom o charakterze hybrydowym, w tym również tym związanym ze współpracą z podmiotami niepaństwowymi. Obecnie możemy bowiem obserwować, że cechą wielu konfliktów jest istnienie zagrożeń asymetrycznych, hybrydowych i wielowariantowych (Wasiuta 2016: 34). Właśnie hybrydowy charakter zagrożeń (Ochmann, Wojas 2019: 15) zmusza do działań i badań, których celem jest poznanie regulacji odnoszących się do kluczowych dla bezpieczeństwa danego państwa kwestii, w tym w szczególności poznanie aktualnych regulacji występujących w innych państwach należących do NATO. Działania zbrojne Rosji w Ukrainie mają swoje konsekwencje dla całej Europy, w tym nawet dla gospodarki światowej, dlatego też zapewnienie bezpieczeństwa państwom, których ten konflikt pośrednio dotyka, winno obejmować również bezpieczeństwo prawne, zwłaszcza w odniesieniu do państw Europy Środkowo-Wschodniej (Jureńczyk 2019:115). Wojna w Ukrainie stanowiła również dla autora impuls do aktualizacji wiedzy w zakresie przestępstwa szpiegostwa, zarówno w oparciu o podstawowe, jak i najnowsze publikacje francuskiej doktryny.

Z uwagi na ograniczone ramy niniejszego opracowania przedmiotem dalszej analizy nie będą inne przepisy francuskiego Kodeksu karnego w tej materii, jak w szczególności: rozdział II Tytułu I Księgi IV pt. „Inne naruszenia instytucji Republiki lub integralności terytorium narodowego” (fr. *Chapitre II: Des autres atteintes aux institutions de la République ou à l'intégrité du territoire national* – art. 412-1 do 412-8) czy też Rozdział III Tytułu I Księgi IV pt. „Inne przestępstwa przeciwko obronie narodowej” (fr. *Chapitre III: Des autres atteintes à la défense nationale* – art. 413-1 do 413-14). Podobnie w ramach odrębnego opracowania

autor dokona próby komentarza polskich regulacji prawnych w zakresie szpiegostwa w zestawieniu z opisanymi w niniejszym artykule regulacjami francuskimi, które na dalszym etapie badań stanowić będą swoisty punkt odniesienia. Już jednak wstępna analiza i opis regulacji prawnych przedstawionych w ramach niniejszego opracowania mogą pozwolić na wzbogacenie dotychczasowych komentarzy czy analiz w zakresie przestępstwa szpiegostwa w Polsce (Chlebowicz 2023: 388) oraz stanowić impuls do dalszej porównawczej refleksji nad wypracowaniem, przynajmniej na poziomie państw Unii Europejskiej, spójnych i kompatybilnych regulacji w tej materii. Powyższa analiza ma bowiem znaczenie nie tylko w ramach regulacji karnoprawnych, gdyż zgodnie z poglądami doktryny (Wasyłkowska-Michór 2021: 102) możliwe jest wykorzystanie zagranicznego prawomocnego wyroku karnego wydanego przez sąd państwa Unii Europejskiej również w polskim postępowaniu cywilnym. Dodatkowo, świadomość sposobu uregulowania danych kwestii, w tym ich specyfiki, za granicą, również może pozwolić na lepsze zrozumienie problemów i wyzwań, przed jakimi stoją inne państwa, oraz stanowić pierwszy etap dla dalszej analizy i poszerzonych badań porównawczych, które w przyszłości przez autora będą realizowane.

Bibliografia

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.
- Ustawa nr 92-683 z dnia 22 lipca 1992 r. – *Loi n° 92-683 du 22 juillet 1992 portant réforme des dispositions générales du code pénal.*
- Ustawa nr 92-684 z dnia 22 lipca 1992 r. – *Loi n° 92-684 du 22 juillet 1992 portant réforme des dispositions du code pénal relatives à la répression des crimes et délits contre les personnes.*
- Ustawa nr 92-685 z dnia 22 lipca 1992 r. – *Loi n° 92-685 du 22 juillet 1992 portant réforme des dispositions du code pénal relatives à la répression des crimes et délits contre les biens.*
- Ustawa nr 92-686 z dnia 22 lipca 1992 r. – *Loi n° 92-686 du 22 juillet 1992 portant réforme des dispositions du code pénal relatives à la répression des crimes et délits contre la nation, l'État et la paix publique.*
- Ustawa nr 2005-1549 z dnia 12 grudnia 2005 r. – *Loi n° 2005-1549 du 12 décembre 2005 relative au traitement de la récidive des infractions pénales).*

Opracowania

- Blanchard, Arnaud. 2000. Pierrette Poncela, Pierre Lascoumes, Réformer le Code pénal. Où est passé l'architecte? *Sociologie du travail* 4(22): 351–352. DOI: <https://doi.org/10.4000/sdt.37938>.

- Chlebowicz, Piotr. 2011. Szpiegostwo z perspektywy prawa karnego i kryminologii. W: S. Piłkusiński, M. Romańczuk-Grącka, B. Orłowska-Zielińska (red.). *Tożsamość polskiego prawa karnego*. Olsztyn: Pracownia Wydawnicza ElSet.
- Chlebowicz, Piotr. 2023. Przesłęstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej. W: B. Gadecki (red.). *Kodeks karny. Art. 1–316. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Forcade, Olivier. 2012. Objets, approches et problématiques d'une histoire française du renseignement: un champ historiographique en construction. *Histoire, économie & société* 2: 99–110. DOI: 10.3917/hes.122.0099.
- Jureńczyk, Łukasz. 2019. Okoliczności i postawa NATO wobec polityki militarnej Rosji na Ukrainie. *Rocznik Integracji Europejskiej* 13(2019): 115–128. DOI: <http://dx.doi.org/10.14746/rie.2019.13.8>.
- Klimaszewska, Anna, Michał Mariański, Krystyna Warylewska i Jakub Ziety (red.). 2017. *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (société à responsabilité limitée) we francuskim kodeksie handlowym*. Olsztyn: Wydawnictwo UWM.
- Kolb, Patrick, Laurence Leturmy. 2022. *Cours de droit pénal général*. Paryż: Gualino.
- Kolb, Patrick, Laurence Leturmy. 2022. *L'essentiel du droit pénal général*. Paryż: Gualino.
- Mariański, Michał. 2020. *Problematyka regulacji rynku finansowego w ujęciu transgranicznym. Analiza na przykładzie prawa polskiego i prawa francuskiego*. Olsztyn: Wydawnictwo UWM.
- Mayaud, Yves. 2004. *Code Pénal*. Paryż: Dalloz.
- Ochmann, Paweł, Jakub Wojas. 2018. Prawne aspekty konfliktu zbrojnego na Ukrainie jako przykład wojny hybrydowej. *Sprawy Międzynarodowe* 71(1): 283–302. <https://doi.org/10.35757/SM.2018.71.1.20>.
- Renault-Brahinsky, Corinne. 2023. *Procédure Pénale*. Paryż: Gualino.
- Renault-Brahinsky, Corinne. 2022. *L'essentiel du droit de la peine. Panorama des dispositions récentes tant en ce qui concerne le prononcé de la peine que son exécution*. Paryż: Gualino.
- Rogacka-Rzewnicka, Maria. 2004. Prawo karne. W: A. Machowska, K. Wojtyczek (red.). *Prawo francuskie*, t. 1. Kraków: Zakamycze.
- Saenko, Laurent. 2015. Le Nouveau Code pénal, 20 ans après. État des questions: entre passé et avenir. *Les Cahiers de la Justice* 1: 141–143. <https://doi.org/10.3917/cdlj.1501.0141>.
- Tomala, Magdalena, Maryana Prokop. 2021. Zagrozenia militarne i wojenne a bezpieczenstwo gospodarcze panstwa. Case study: konflikt zbrojny między Ukrainą a Rosją w 2014 roku. 2021. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate* 11(2): 40–59. DOI 10.24917/26578549.11.2.3.
- Viennot, Camille, François Desprez. 2017. L'appréhension ambiguë de la trahison par la procédure pénale. *Droit et Cultures* 74(2) : 115–135. DOI <https://doi.org/10.4000/droiticultures.4291>
- Wasiuta, Olga. 2016. Geneza pojęcia i zmiany podejścia do wojny hybrydowej w dyskursie politycznym i wojskowym. *Przegląd Geopolityczny* 17: 26–40.
- Wasyłkowska-Michór, Magdalena Anna. 2021. Wykorzystanie zagranicznego wyroku karnego w polskim postępowaniu cywilnym. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 19(3): 101–117. <https://doi.org/10.25167/osap.4295>.

